ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
L. A. GEELHOED
της 20ής Μαρτίου 2001 [1]

Εισαγωγή

1. Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι η Ιταλική Δημοκρατία, λόγω της διοικητικής και συμβατικής πρακτικής που εφαρμόζουν ορισμένα δημόσια πανεπιστήμια, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 48 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 39 ΕΚ). Τα πανεπιστήμια αυτά, κατά την πρόσληψη των διδασκόντων, δεν αναγνωρίζουν την προϋπηρεσία τους ως λεκτόρων ξένων γλωσσών, παρότι το ιταλικό εργατικό δίκαιο εγγυάται γενικώς την αναγνώριση της προϋπηρεσίας σε όλους τους ημεδαπούς εργαζομένους.

2. Η υπόθεση αυτή αποτελεί συνέχεια δύο προηγούμενων αποφάσεων του Δικαστηρίου, της αποφάσεως Allué και Coonan (στο εξής: απόφαση Allué I) [2] και της αποφάσεως Allué κ.λπ. (στο εξής: απόφαση Allué II) [3].

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ολλανδική.

2 — Απόφαση της 30ής Μαΐου 1989, 33/88 (Συλλογή 1989, σ. 1591).

3 — Απόφαση της 2ας Αυγούστου 1993, C-259/91, C-331/91 και C-332/91 (Συλλογή 1993, σ. I-4309).

Το εθνικό νομικό πλαίσιο

3. Κατόπιν των δύο αυτών αποφάσεων — και μιας πρώτης διαδικασίας λόγω παραβάσεως που η Επιτροπή είχε κινήσει κατά της Ιταλικής Δημοκρατίας βάσει του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 226 ΕΚ) —, η Ιταλική Κυβέρνηση θέσπισε νόμο για τη μεταρρύθμιση της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών στα ιταλικά πανεπιστήμια.

4. Ο εν λόγω νόμος της 21ης Ιουνίου 1995 (στο εξής: νόμος 236/95) περιέχει τέσσερις κύριες διατάξεις:

α) η θέση του λέκτορα ξένων γλωσσών καταργείται και αντικαθίσταται με αυτή του «γλωσσικού συνεργάτη και ειδικού μητρικής γλώσσας» (στο εξής: γλωσσικός συνεργάτης)·

β) οι γλωσσικοί συνεργάτες προσλαμβάνονται από τα πανεπιστήμια με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου (και όχι

πλέον με ελεύθερη σύμβαση [4]) κανονικά αορίστου χρόνου, εκτός αν πρόκειται να καλυφθούν πρόσκαιρες ανάγκες στο πλαίσιο διδασκαλίας *ορισμένων* ξένων γλωσσών, οπότε η σύμβαση είναι ορισμένου χρόνου·

γ) η πρόσληψη των γλωσσικών συνεργατών πραγματοποιείται κατόπιν δημόσιας διαδικασίας επιλογής, οι όροι της οποίας καθορίζονται από τα πανεπιστήμια σύμφωνα με τους αντίστοιχους κανονισμούς τους·

δ) οι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών απολαύουν προτιμησιακού δικαιώματος προσλήψεως *και, επιπλέον, διατηρούν τα κεκτημένα δικαιώματα στο πλαίσιο των προηγούμενων σχέσεων εργασίας.*

Στην παρούσα υπόθεση, επίμαχη διάταξη είναι το άρθρο 4, τρίτο εδάφιο, του νόμου 236/95, το οποίο καθιερώνει τη διατήρηση των κεκτημένων δικαιωμάτων (βλ. το σημείο δ' ανωτέρω). Ο νόμος 230 του 1962 (στο εξής: νόμος 230/62) εγγυάται γενικώς τη διατήρηση των κεκτημένων δικαιωμάτων των Ιταλών εργαζομένων.

5. Ωστόσο, η αυτονομία που απολαύουν τα ιταλικά πανεπιστήμια έχει ως αποτέλεσμα ότι, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του νόμου 236/95 και γενικότερα του ιδιωτικού εργατικού δικαίου, το νομικό καθεστώς των γλωσσικών συνεργατών διέπεται από τη συλλογική σύμβαση του πανεπιστημιακού τομέα, τη συλλογική σύμβαση κάθε πανεπιστημίου και την ατομική σύμβαση εργασίας κάθε γλωσσικού συνεργάτη με το πανεπιστήμιο. Το άρθρο 51, πέμπτο εδάφιο, της (εθνικής) συλλογικής συμβάσεως εργασίας του πανεπιστημιακού τομέα προβλέπει τη δυνατότητα προσθήκης στη συλλογική σύμβαση ενός συγκεκριμένου πανεπιστημίου διατάξεως που παρέχει στους οικείους συνεργάτες μισθολογική αύξηση στηριζόμενη στην παραγωγικότητα και στην πείρα.

6. Τα ιταλικά πανεπιστήμια έχουν επιλέξει διαφόρους τρόπους αναπροσλήψεως των πρώην λεκτόρων. Ορισμένα μετέτρεψαν τις συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου σε συμβάσεις αορίστου χρόνου και αναγνώρισαν την προϋπηρεσία των πρώην λεκτόρων. Τα πανεπιστήμια όμως της Basilicata, του Μιλάνου, του Παλέρμου, της Πίζας και της Ρώμης («La Sapienza»), καθώς και το Istituto Universitario Orientale της Νάπολης επέλεξαν λύσεις που δεν εξασφαλίζουν πλήρως την προϋπηρεσία των λεκτόρων. Αντικείμενο της παρούσας υποθέσεως είναι το κατά πόσο συνάδουν προς το κοινοτικό δίκαιο οι ιδιαίτερες αυτές λύσεις.

4 – Στα ιταλικά «contratto di lavoro autonomo».

Η διαδικασία

7. Μετά τη θέση σε ισχύ του νόμου 236/95, διάφοροι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών (οι οποίοι ασκούν έκτοτε καθήκοντα «γλωσσικών συνεργατών») υπέβαλαν καταγγελίες στην Επιτροπή, παραπονούμενοι για τη δυσμενή μεταχείρισή τους από τα ιταλικά πανεπιστήμια κατά τη μετάβαση προς τη νέα αυτή ρύθμιση.

8. Κατόπιν των καταγγελιών αυτών, η Επιτροπή απηύθυνε στις 23 Δεκεμβρίου 1996 στην Ιταλική Δημοκρατία έγγραφο οχλήσεως βάσει του άρθρου 169 της Συνθήκης, που περιείχε δύο αιτιάσεις. Με την πρώτη αιτίαση προσήψε στην Ιταλική Δημοκρατία ότι ορισμένα ιταλικά πανεπιστήμια δεν αναγνώριζαν τα κεκτημένα δικαιώματα των λεκτόρων, ενώ η δεύτερη αιτίαση αφορούσε ορισμένες τροποποιήσεις που έπρεπε να επέλθουν στο νομικό καθεστώς των γλωσσικών συνεργατών. Η Ιταλική Κυβέρνηση απάντησε στις 12 Μαρτίου 1997, αλλά η Επιτροπή, κρίνοντας την απάντησή της μη ικανοποιητική, της απηύθυνε αιτιολογημένη γνώμη στις 16 Μαΐου 1997. Στη συνέχεια, Ιταλική Κυβέρνηση παρέσχε τα στοιχεία που της είχαν ζητηθεί. Στις 9 Ιουλίου 1998 η Επιτροπή της απηύθυνε συμπληρωματικό έγγραφο με το οποίο αναδιατύπωσε την πρώτη αιτίαση και δεν παραιτήθηκε από τη δεύτερη.

9. Κατά την Επιτροπή, από τα στοιχεία που παρέσχε η Ιταλική Κυβέρνηση προέκυπτε ότι εξακολουθούσε η παράβαση του άρθρου 48 της Συνθήκης, την οποία είχε περιγράψει λεπτομερώς στο συμπληρωματικό της έγγραφο της 9ης Ιουλίου 1998. Για έξι από τα εννέα αναφερόμενα στο έγγραφο αυτό πανεπιστήμια, η Ιταλική Κυβέρνηση δεν είχε προσκομίσει καμία απόδειξη ότι η προϋπηρεσία των γλωσσικών συνεργατών ως λεκτόρων ξένων γλωσσών πριν από τη θέση σε ισχύ του νόμου 236/95 πλέον αναγνωριζόταν, τόσο από μισθολογικής πλευράς όσο και από πλευράς κοινωνικής ασφαλίσεως.

10. Κατόπιν τούτου, η Επιτροπή εξέδωσε νέα αιτιολογημένη γνώμη στις 28 Ιανουαρίου 1999 και στη συνέχεια άσκησε την παρούσα προσφυγή λόγω παραβάσεως. Η προφορική διαδικασία διεξήχθη στις 11 Ιανουαρίου 2001.

Επιχειρήματα των διαδίκων

11. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι έξι δημόσια πανεπιστήμια εφαρμόζουν, κατά την πρόσληψη γλωσσικών συνεργατών, πρακτική αντίθετη προς την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων κατά την έννοια του άρθρου 48 της Συνθήκης, διότι δεν αναγνωρίζουν την προϋπηρεσία που απέκτησαν ως λέκτορες ξένων γλωσσών από πριν από την έναρξη της ισχύος του νόμου 236/95, παρότι το ιταλικό εργατικό δίκαιο εγγυάται την αναγνώριση της προϋπηρεσίας σε άλλες θέσεις εργασίας σε όλους τους ημεδαπούς εργαζομένους. Συγκεκριμένα, το άρθρο 2

του νόμου 230/62 προβλέπει ότι οι συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου μετατρέπονται αυτεπαγγέλτως σε συμβάσεις αορίστου χρόνου *αναδρομικώς από την ημερομηνία ανάληψης καθηκόντων του εργαζομένου.*

Η κατάσταση σε κάθε πανεπιστήμιο

12. Στο πανεπιστήμιο της Basilicata οι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών, νυν γλωσσικοί συνεργάτες, λαμβάνουν, κατά την Επιτροπή, την ίδια αμοιβή με τους νεοπροσλαμβανόμενους γλωσσικούς συνεργάτες. Το γεγονός ότι η αμοιβή αυτή είναι υψηλότερη από την προβλεπόμενη στη συλλογική σύμβαση εργασίας του πανεπιστημιακού τομέα δεν σημαίνει ότι η ατομική προϋπηρεσία του πρώην λέκτορα έχει αναγνωριστεί σύμφωνα με το άρθρο 4, τρίτο εδάφιο, του νόμου 236/95 και το άρθρο 51, πέμπτο εδάφιο, της συλλογικής σύμβασης εργασίας του πανεπιστημιακού τομέα, με τα οποία μεταφέρθηκε στο ιταλικό δίκαιο το άρθρο 48 της Συνθήκης. Η Επιτροπή προσθέτει ότι η Ιταλική Κυβέρνηση αναγνώρισε εμμέσως το βάσιμο της αιτιάσεως αυτής, όταν δήλωσε ότι το πρόβλημα που είχε επισημάνει η Επιτροπή λύθηκε με τη νέα συλλογική σύμβαση εργασίας του πανεπιστημίου αυτού και με τις συμβάσεις εργασίας που συνάπτονται βάσει της συλλογικής αυτής συμβάσεως. Η Ιταλική Κυβέρνηση αντιτείνει ότι οι γλωσσικοί συνεργάτες λαμβάνουν αμοιβή υψηλότερη από τη βασική αμοιβή που προβλέπει το άρθρο 51, πέμπτο εδάφιο, της συλλογικής συμβάσεως εργασίας του πανεπιστημιακού τομέα. Με το πλεονέκτημα αυτό αναγνωρίζεται επαρκώς η επαγγελματική τους πείρα. Η Ιταλική Κυβέρνηση φρονεί εξάλλου ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε επαρκώς τους ισχυρισμούς της.

13. Η συλλογική σύμβαση του πανεπιστημίου του Μιλάνου δεν περιέχει καμία διάταξη σχετική με τα κεκτημένα δικαιώματα και δεν κάνει καμία διάκριση όσον αφορά την προϋπηρεσία. Οι ιταλικές αρχές, με έγγραφο της 11ης Δεκεμβρίου 1998, δήλωσαν ότι το πανεπιστήμιο αυτό χορηγεί στους πρώην λέκτορες προτιμησιακή αμοιβή ανάλογα με την πείρα τους, αλλά ουδόλως αποδεικνύουν τον ισχυρισμό τους. Το Υπουργείο των πανεπιστημίων παρατηρεί, με έγγραφο της 23ης Απριλίου 1999, ότι το πανεπιστήμιο του Μιλάνου διεξάγει διαπραγματεύσεις με τα συνδικάτα για τον αναπροσδιορισμό της αμοιβής των γλωσσικών συνεργατών με βάση την πείρα τους. Το πανεπιστήμιο δηλαδή βρίσκεται στη σωστή κατεύθυνση. Η Επιτροπή φρονεί ότι, αναμένοντας την κατάληξη των διαπραγματεύσεων, υποχρεούται να διαπιστώσει την παράβαση του άρθρου 48 της Συνθήκης. Η Ιταλική Κυβέρνηση απαντά ότι οι πρώην λέκτορες λαμβάνουν στην πράξη ήδη υψηλότερη αμοιβή από τους νεοπροσλαμβανόμενους συναδέλφους τους. Το γεγονός ότι διεξάγονται διαπραγματεύσεις με τα συνδικάτα σημαίνει απλώς ότι το πανεπιστήμιο σκοπεύει να διευθετήσει το ζήτημα κατά τρόπο επίσημο και οριστικό.

14. Το Istituto Universitario Orientale της Νάπολης συνήψε συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου με πρώην λέκτορες μόλις από το 1996, αλλά προέβλεψε, κατά την Επι-

τροπή, δρακόντεια μείωση της αμοιβής τους. Όπως προκύπτει από τα προσκομισθέντα στοιχεία, παρότι η ετήσια αμοιβή των γλωσσικών συνεργατών αυξήθηκε από 12 618 650 ιταλικές λίρες (ITL) σε 17 707 830 ITL, η αύξηση αυτή ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα σε σχετική αύξηση των ωρών εργασίας από 114 σε 318. Η Επιτροπή φρονεί ότι αυτό αποτελεί σοβαρή παράβαση. Η Ιταλική Κυβέρνηση, με το υπόμνημα αντικρούσεως, επισημαίνει το γεγονός ότι η διοίκηση του πανεπιστημίου, με απόφαση της 14ης Ιουλίου 1999, προέβη σε αύξηση της αμοιβής των γλωσσικών συνεργατών βάσει της προϋπηρεσίας τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 της συλλογικής συμβάσεως εργασίας του πανεπιστημιακού τομέα, και ότι ήδη πριν από την απόφαση αυτή οι γλωσσικοί συνεργάτες ελάμβαναν δώρο βάσει της πείρας τους. Η Ιταλική Κυβέρνηση αμφισβητεί εξάλλου την ακρίβεια του υπολογισμού της Επιτροπής. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, αντιθέτως, προσκόμισε στο παράρτημα του υπομνήματός της παρεμβάσεως εννέα δηλώσεις Βρετανών πολιτών, πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών, οι οποίοι βεβαιώνουν ότι δεν έλαβαν καμία μισθολογική αύξηση. Στην προφορική διαδικασία της 11ης Ιανουαρίου 2001, το Δικαστήριο εξέτασε λεπτομερώς τον τρόπο αμοιβής των πρώην λεκτόρων στο Istituto Universitario Orientale της Νάπολης. Έγινε φανερό ότι η κατάσταση είναι περίπλοκη και ότι, παρότι η διοίκηση του πανεπιστημίου θέσπισε ρύθμιση αναγνωρίσεως της προϋπηρεσίας των ενδιαφερομένων, αυτή θεσπίστηκε μόλις με την προαναφερθείσα απόφαση της 14ης Ιουλίου 1999.

15. Στο πανεπιστήμιο του Παλέρμου σαράντα συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου πρώην λεκτόρων μετατράπηκαν σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, χωρίς να προκύπτει από κάποιο έγγραφο η αναγνώριση των κεκτημένων δικαιωμάτων. Τριάντα οκτώ από τους σαράντα πρώην λέκτορες [5] προσέβαλαν επιτυχώς ενώπιον των δικαστηρίων το ύψος της αμοιβής τους. Έντεκα συμβάσεις ορισμένου χρόνου μετατράπηκαν στη συνέχεια σε συμβάσεις αορίστου χρόνου. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η Ιταλική Κυβέρνηση δεν απέδειξε ότι η κατάσταση διευθετήθηκε στο πανεπιστήμιο αυτό. Η Ιταλική Κυβέρνηση, με το υπόμνημα αντικρούσεως, παρατηρεί ότι στο πανεπιστήμιο αυτό οι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών λαμβάνουν στην πραγματικότητα υψηλότερη αμοιβή από τους νεοπροσλαμβανόμενους γλωσσικούς συνεργάτες. Η Επιτροπή αμφισβητεί τον ισχυρισμό αυτό με το υπόμνημά της απαντήσεως και παραπέμπει στην απόφαση του δικαστηρίου επιλύσεως εργατικών διαφορών στην Ιταλία.

16. Η κατάσταση στο πανεπιστήμιο της Πίζας είναι παρόμοια με αυτή του πανεπιστημίου της Basilicata, καθότι η ατομική προϋπηρεσία δεν αναγνωρίζεται. Με έγγραφο της 17ης Ιουλίου 1998, που προσκόμισαν οι ιταλικές αρχές ως παράρτημα του εγγράφου τους της 23ης Απριλίου 1999, ο πρύτανης του πανεπιστημίου της Πίζας βεβαιώνει, αντίθετα, ότι η προϋπηρεσία των πρώην λεκτόρων λαμβάνεται δεόντως υπόψη, αλλά, κατά την Επιτροπή, ο ισχυρισμός αυτός οφείλεται σε παρανόηση της αιτιολογημένης γνώμης. Η συλλογική σύμβαση εργασίας του πανεπιστημίου δεν αναγνωρίζει *την ατομική*

5 — Σε μεταγενέστερα έγγραφα γίνεται λόγος για τριάντα εννέα λέκτορες από σαράντα ένα.

και ειδική επαγγελματική πείρα. Η Ιταλική Κυβέρνηση, με το υπόμνημα αντικρούσεως, παρατηρεί ότι ήδη από το 1994 οι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών έχουν λάβει αύξηση ίση με το 30 % της αμοιβής τους και ότι η αύξηση αυτή διατηρήθηκε μετά την έναρξη της ισχύος του νόμου 236/95.

17. Η συλλογική σύμβαση εργασίας του πανεπιστημίου «La Sapienza» της Ρώμης δεν περιέχει, όπως παραδέχεται και η ίδια η Ιταλική Κυβέρνηση, καμία ρήτρα σχετική με την αναγνώριση της προϋπηρεσίας των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών και η πρακτική είναι επομένως παρόμοια με αυτή των πανεπιστημίων της Basilicata και της Πίζας. Η Επιτροπή έλαβε γνώση του γεγονότος ότι το πανεπιστήμιο της Ρώμης επεξεργάζεται σχέδιο αναγνωρίσεως της ατομικής προϋπηρεσίας, αλλά παρατηρεί ότι, αναμένοντας την οριστικοποίησή του, επιβάλλεται η διαπίστωση της παραβάσεως του άρθρου 48 της Συνθήκης. Η Ιταλική Κυβέρνηση, με το υπόμνημα αντικρούσεως, παρατηρεί ότι το πανεπιστήμιο αναγνώρισε την προϋπηρεσία των λεκτόρων ξένων γλωσσών με απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1999, χορηγώντας αναδρομικώς πρόσθετη αμοιβή. Η Επιτροπή, με το υπόμνημά της απαντήσεως, αμφισβητεί τον ισχυρισμό αυτό και παρατηρεί ότι, παρότι η απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1999 προβλέπει μισθολογική αύξηση για τους γλωσσικούς συνεργάτες, δεν περιέχει ωστόσο καμία διάταξη για την αναγνώριση της προϋπηρεσίας. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, με το υπόμνημα παρεμβάσεως, συμφωνεί με τη θέση της Επιτροπής.

Γενικές παρατηρήσεις

18. Εν περιλήψει, η Επιτροπή καταλήγει ότι τα έξι προαναφερθέντα πανεπιστήμια, με τις συμβάσεις εργασίας που συνάπτουν με τους γλωσσικούς συνεργάτες, δεν αναγνωρίζουν την προϋπηρεσία τους ως λεκτόρων ξένων γλωσσών. Τούτο αποδεικνύεται από το γεγονός ότι τέσσερα από έξι πανεπιστήμια διεξάγουν επί του παρόντος διαπραγματεύσεις με τα συνδικάτα για την αναγνώριση των κεκτημένων δικαιωμάτων.

19. Κατά την Επιτροπή, η πρακτική των έξι αυτών πανεπιστημίων αντίκειται προς τον νόμο 236/95. Η Ιταλική Δημοκρατία ευθύνεται έναντι των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών για δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγένειας, η οποία αντίκειται στη Συνθήκη, εφόσον η εθνική νομοθεσία — ο νόμος 230/62 — προβλέπει για τους Ιταλούς εργαζομένους, των οποίων η σχέση εργασίας είναι ιδιωτικού δικαίου, την αυτόματη μετατροπή της συμβάσεως εργασίας ορισμένου χρόνου σε σύμβαση αορίστου χρόνου *αναδρομικώς από την ημερομηνία αναλήψεως καθηκόντων του εργαζομένου*. Υπενθυμίζω συναφώς ότι οι συμβάσεις εργασίας των γλωσσικών συνεργατών είναι επίσης ιδιωτικού δικαίου.

20. Τα επιχειρήματα της Επιτροπής προς στήριξη της προσφυγής της μπορούν να συνοψιστούν ως ακολούθως.

21. Το κύριο επιχείρημά της είναι ότι το καθεστώς προσλήψεως των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών ως γλωσσικών συνεργατών πρέπει να προβλέπει την αναγνώριση της προϋπηρεσίας που αποκτήθηκε υπό το παλαιό νομικό καθεστώς. Πρόκειται, κατ' αυτήν, για την πραγματική και ατομική αναγνώριση της προϋπηρεσίας, ανεξαρτήτως των λεπτομερειών εφαρμογής της. Κανένα από τα εν λόγω έξι πανεπιστήμια δεν αναγνωρίζει πραγματικά την ατομική προϋπηρεσία.

22. Το δεύτερο επιχείρημα της Επιτροπής αφορά τον τρόπο με τον οποίο διαπιστώνεται ότι τα εν λόγω έξι πανεπιστήμια δεν αναγνωρίζουν πραγματικά την ατομική προυπηρεσία. Συναφώς, η Επιτροπή αναφέρει παραδείγματα ορισμένων πανεπιστημίων που αναγνώρισαν την προϋπηρεσία όπως πρέπει. Αναφέρει ιδίως τις λύσεις που επέλεξαν τρία πανεπιστήμια, κατά των οποίων είχε αρχικά ασκηθεί η προσφυγή λόγω παραβάσεως, διηλαδή της Aquila, της Βενετίας και της Γένοβας. Οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας των πανεπιστημίων αυτών περιέχουν πλέον ρήτρα αναγνωρίσεως των κεκτημένων δικαιωμάτων. Η αναγνώριση αυτή έχει τη μορφή είτε ειδικής μισθολογικής αυξήσεως με βάση την προϋπηρεσία (υπολογιζομένης με βάση τα έτη στο πανεπιστήμιο της Aquila και με βάση τις ώρες στο πανεπιστήμιο της Βενετίας), είτε καταβολής εφ' άπαξ ποσού, υπολογιζομένου επίσης με βάση την προϋπηρεσία (πανεπιστήμιο της Γένοβας).

23. Το τρίτο επιχείρημα της Επιτροπής αφορά τον τρόπο αποδείξεως. Προς στήριξη της προσφυγής της, προσκόμισε ορισμένα έγγραφα και ισχυρίζεται ότι εναπόκειται στην Ιταλική Κυβέρνηση να αποδείξει την ανακρίβεια του περιεχομένου τους.

24. Επιπλέον, η Επιτροπή δεν αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην αποδεικτική διαδικασία, φρονώντας ότι η θέση της έχει επαρκώς αποδειχθεί από το γεγονός ότι οι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών λαμβάνουν την ίδια αμοιβή με τους νεοπροσλαμβανόμενους γλωσσικούς συνεργάτες ή τουλάχιστον από το γεγονός ότι η ατομική τους προϋπηρεσία δεν αναγνωρίζεται με την αμοιβή τους.

25. Η Επιτροπή, με το τέταρτο επιχείρημα, ισχυρίζεται ότι η παράβαση του άρθρου 48 της Συνθήκης, που απαγορεύει κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας, απορρέει από το γεγονός ότι, όπως ήδη εξέθεσα παραπάνω, οι συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου των Ιταλών εργαζομένων μετατρέπονται αυτόματα σε συμβάσεις αορίστου χρόνου *αναδρομικώς από την ημερομηνία αναλήψεως των καθηκόντων τους* (βάσει του νόμου 230/62). Η Επιτροπή παρατηρεί συναφώς ότι η παρακτική των εν λόγω έξι πανεπιστημίων παραβιάζει και τον νόμο αυτό. Οι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών υποχρεούνται συνεπώς να προσφεύγουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων για να πετύχουν την αναγνώριση των δικαιωμάτων τους. Η Επιτροπή φρονεί ότι η αναγκαιότητα προσφυγής ενώπιον των εθνικών δικα-

στηρίων για την εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης με τους Ιταλούς εργαζομένους αντίκειται προς το κοινοτικό δίκαιο.

26. Με το πέμπτο επιχείρημα η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι είναι αλυσιτελές το γεγονός ότι ορισμένα πανεπιστήμια προσπαθούν να επανορθώσουν την προσαπτόμενη παράβαση (πανεπιστήμιο του Μιλάνου) ή ότι στο μεταξύ την τερμάτισαν (πανεπιστήμιο της Νάπολης). Η Επιτροπή, με το υπόμνημα απαντήσεως, αναφέρεται στην απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας [6], με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι, «κατά πάγια νομολογία, η ύπαρξη παραβάσεως πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με την κατάσταση του κράτους μέλους κατά τη λήξη της προθεσμίας που έτασσε η αιτιολογημένη γνώμη» [7]. Η Επιτροπή, στηριζόμενη σε πάγια νομολογία, ισχυρίζεται ότι έχει έννομο συμφέρον για την έκδοση αποφάσεως του Δικαστηρίου, ακόμη και σε περίπτωση που έπαυσε στο μεταξύ η προσαπτόμενη παράβαση: «[...] Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το αντικείμενο της ασκηθείσας προσφυγής βάσει του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΚ προσδιορίζεται από την αιτιολογημένη γνώμη της Επιτροπής [...]. Ακόμη και σε περίπτωση που έπαυσε η παράβαση μετά την πάροδο της προθεσμίας που ορίζεται στο δεύτερο εδάφιο του ιδίου άρθρου, εξακολουθεί να υφίσταται έννομο συμφέρον για συνέχιση της δίκης. Το συμφέρον αυτό μπορεί να συνίσταται, μεταξύ άλλων, στην αναγνώριση της ενδεχόμενης ευθύνης του κράτους μέλους λόγω της παραβάσεώς του, έναντι άλλων κρατών μελών, της Κοινότητας, ή μεμομομένων ατόμων». Η Επιτροπή προσθέτει ότι εν προκειμένω πρόκειται για την αναγνώριση της ευθύνης της Ιταλικής Δημοκρατίας έναντι των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών.

27. Το έκτο επιχείρημα της Επιτροπής αφορά την ευθύνη λόγω της παραβάσεως της Ιταλικής Κυβερνήσεως. Η τελευταία μπορούσε, κατά τη γνώμη της, να είχε εκδώσει εγκύκλιο σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 4 του νόμου 236/95. Μια τέτοια εγκύκλιος μπορούσε να εξασφαλίσει την ομαλή και ομοιόμορφη μετάβαση από το παλαιό στο νέο καθεστώς που εφαρμόζεται στους πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών. Εφόσον δεν το έπραξε, κάθε πανεπιστήμιο εφάρμοσε διαφορετικά αυτή τη διάταξη του νόμου.

28. Η Ιταλική Κυβέρνηση, με το υπόμνημα αντικρούσεως, τονίζει την πραγματική κατάσταση που επικρατούσε στα εν λόγω πανεπιστήμια. Ισχυρίζεται ότι οι πρώην λέκτορες δεν βρέθηκαν σε ουσιαστικά μειονεκτική θέση (και, με το υπόμνημά της ανταπαντήσεως, χρησιμοποιεί τον όρο «ουσιώδη μειονεκτική θέση») και, εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή δεν το απέδειξε επαρκώς. Προσθέτει ότι τα εν λόγω πανεπιστήμια προσπαθούν σήμερα να εξαλείψουν το υφιστάμενο μειονέκτημα. Οι αιτιάσεις συνεπώς κατά της Ιταλικής Δημοκρατίας είναι τυπικού χαρακτήρα.

29. Η Ιταλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι τα πανεπιστήμια ουδαμώς είχαν την πρόθεση

6 — Απόφαση της 18ης Μαρτίου 1999, C-166/97 (Συλλογή 1999, σ. I-1719, σκέψη 18).

7 — Το Δικαστήριο παραπέμπει για παράδειγμα στις αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1997, C-60/96, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 1997, σ. I-3827, σκέψη 15), και της 19ης Μαΐου 1998, C-3/96, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (Συλλογή 1998, σ. I-3031, σκέψη 36).

να αντιμετωπίσουν τους πρώην λέκτορες κατά τρόπο δημιουργούντα δυσμενείς διακρίσεις σε σχέση με τους λοιπούς εργαζομένους. Η ορθή εφαρμογή του νόμου απαιτεί χρόνο, ιδίως λόγω πιθανολογουμένων συγκρούσεων στη σχέση εργασίας με τους πρώην λέκτορες.

30. Ανεξαρτήτως της προθέσεως των πανεπιστημίων, η Ιταλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι δεν υφίσταται πλέον στην πράξη διακριτική μεταχείριση, καθότι απέδειξε ότι οι πρώην λέκτορες λαμβάνουν υψηλότερη αμοιβή από τους νεοπροσλαμβανόμενους γλωσσικούς συνεργάτες.

31. Η Ιταλική Κυβέρνηση αμφισβητεί στη συνέχεια τη χρησιμοποίηση από την Επιτροπή του νόμου 230/62 ως βάσεως για τη σύγκριση μεταξύ της καταστάσεως των λεκτόρων ξένων γλωσσών και των Ιταλών εργαζομένων, προσθέτοντας ότι ο νόμος αυτός δεν μπορεί να συγκριθεί με τον νόμο 236/95. Ενώ ο πρώτος προβλέπει την αυτόματη μετατροπή των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, ο νόμος 236/95 δεν περιέχει τέτοια διάταξη. Συγκεκριμένα, οι πρώην λέκτορες μπορούν να προσληφθούν ως γλωσσικοί συνεργάτες μόνον εφόσον πετύχουν στις δοκιμασίες επιλογής.

32. Η Ιταλική Κυβέρνηση επικαλείται στη συνέχεια την οικονομική και νομική αυτονομία που απολαύουν τα ιταλικά πανεπιστήμα. Η αναγνώριση των κεκτημένων δικαιωμάτων είναι καθαρά συμβατικό ζήτημα, υπαγόμενο στη σχέση του πανεπιστημίου με τον πρώην λέκτορα. Το ζήτημα αυτό δεν μπορεί να διευθετηθεί μονομερώς από τη δημόσια αρχή. Η Ιταλική Κυβέρνηση φρονεί εξάλλου ότι η Επιτροπή, διατυπώνοντας συγκεκριμένες προτάσεις για την επίλυση του ζητήματος, υπερέβη την αρμοδιότητά της. Η πρωτοβουλία αυτή δεν υπάγεται στην αρμοδιότητά της, αλλά στην κυριαρχία του εθνικού νομοθέτη.

33. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου παρενέβη προς στήριξη των αιτημάτων της Επιτροπής. Παρατηρεί ιδίως ότι η υποχρέωση αναγνωρίσεως της προϋπηρεσίας συνεπάγεται την αναγνώριση του συνόλου της προϋπηρεσίας. Αμφισβητεί το γεγονός ότι η παράβαση του άρθρου 48 της Συνθήκης είναι τυπική απλώς παράβαση. Σημειώνει επίσης ότι Βρετανοί υπήκοοι, δυσαρεστημένοι από την αντιμετώπιση των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών στην Ιταλία, της υποβάλλουν τακτικά καταγγελίες.

Παλαιότερες υποθέσεις σχετικές με τους λέκτορες ξένων γλωσσών στην Ιταλία

34. Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί σε τρεις υποθέσεις σχετικά με την κατάσταση των λεκτόρων ξένων γλωσσών στην Ιταλία. Πρόκειται πρώτ' απ' όλα για τις προαναφερθείσες στο σημείο 2 αποφάσεις Allué I και Allué II, κατ' εφαρμογή των

οποίων η Ιταλική Δημοκρατία τροποποίησε τη νομοθεσία της. Η τρίτη απόφαση είναι η Petrie κ.λπ. [8]. Θα εξετάσω τώρα τις πτυχές των αποφάσεων αυτών που είναι σχετικές με την παρούσα υπόθεση.

35. Η απόφαση Allué I αφορούσε τη διάρκεια της σχέσεως εργασίας των πανεπιστημίων με τους λέκτορες ξένων γλωσσών. Η διάρκεια αυτή περιοριζόταν σε ένα έτος, με δυνατότητα ανανεώσεως έως πέντε χρόνια το ανώτερο, ενώ τέτοιος περιορισμός δεν ίσχυε κατ' αρχήν για άλλους εργαζομένους που βρίσκονταν σε παρόμοια κατάσταση. Το Δικαστήριο συνέκρινε την κατάσταση των λεκτόρων ξένων γλωσσών με αυτή των καθηγητών ανώτατης εκπαίδευσης, που προσλαμβάνονται βάσει συμβάσεως διδασκαλίας, παρότι δεν είχαν μετάσχει σε διαγωνισμό προσλήψεως.

36. Το Δικαστήριο θεώρησε ότι ο περιορισμός αυτός συνιστούσε μορφή διακρίσεως λόγω ιθαγενείας. Για να καταλήξει στο συμπέρασμα αυτό, στηρίχθηκε στην ακόλουθη συλλογιστική. Παρότι αληθεύει ότι ο περιορισμός της διάρκειας της σχέσεως εργασίας ίσχυε ανεξαρτήτως της ιθαγενείας των εργαζομένων, αφορούσε ωστόσο κυρίως τους εργαζομένους υπηκόους άλλων κρατών μελών. Πράγματι, μόνον το 25 % των λεκτόρων ξένων γλωσσών είχαν την ιταλική ιθαγένεια [9]. Το Δικαστήριο απέρριψε όλους τους λόγους περί αιτιολογήσεως που η Ιταλική Κυβέρνηση προέβαλε για να δικαιολογήσει τον περιορισμό στη διάρκεια υπηρεσίας των λεκτόρων.

37. Με την απόφαση Allué II, το Δικαστήριο διασαφήνισε την απόφαση Allué I. Με το διατακτικό της δεύτερης αποφάσεως έκρινε ότι: «Αντίκειται προς το άρθρο 48, παράγραφος 2, της Συνθήκης το γεγονός ότι η νομοθεσία κράτους μέλους περιορίζει πάντοτε σε ένα μόνο έτος, με δυνατότητα ανανεώσεως, τη διάρκεια ισχύος των συμβάσεων εργασίας των λεκτόρων ξένων γλωσσών, ενώ τέτοιος περιορισμός δεν ισχύει κατ' αρχήν για τους λοιπούς διδάσκοντες». Το Δικαστήριο προχώρησε συνεπώς ένα βήμα, καθότι δεν περιορίστηκε σε μια συγκεκριμένη ομάδα αναφοράς (στους συμβασιούχους, δηλαδή, καθηγητές ανώτατης εκπαίδευσης), αλλά προέβη σε σύγκριση γενικού χαρακτήρα με τους λοιπούς διδάσκοντες.

38. Το Δικαστήριο έκρινε εξάλλου ότι, για τους σκοπούς εξασφαλίσεως της εύρυθμης λειτουργίας των πανεπιστημίων, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν μέτρα που εφαρμόζονται αδιακρίτως και τα οποία ενδέχεται να θίγουν υπηκόους άλλων κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που περιορίζουν τη διάρκεια των συμβάσεων εργασίας. Πρόσθεσε όμως ότι τα μέτρα αυτά δεν πρέπει να αντιβαίνουν προς την αρχή της αναλογικότητας, γεγονός που δεν συνέτρεχε με τις συμβάσεις των λεκτόρων ξένων γλωσσών στην υπόθεση αυτή. Η διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας υπηρετεί πάγιες ανάγκες, οπότε η συστηματική πρόσ-

8 — Απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 1997, C-90/96 (Συλλογή 1997, σ. I-6527).

9 — Το Δικαστήριο στηρίχθηκε στο ίδιο ποσοστό και σε μεταγενέστερες υποθέσεις. Δεδομένου ότι αυτό δεν αμφισβητήθηκε, θα το χρησιμοποιήσω και εγώ στις προτάσεις μου.

ληψη λεκτόρων ξένων γλωσσών με συμβάσεις ορισμένου χρόνου αποτελεί δυσανάλογο μέτρο. Αν η ζήτηση ενός μαθήματος μιας συγκεκριμένης ξένης γλώσσας μειωνόταν κατά τρόπο ώστε οι διδάσκοντες καθηγητές να πλεονάζουν, υπάρχουν άλλοι τρόποι για να απαλλαγούν τα πανεπιστήμια από αυτούς. Θα επιτρεπόταν συνεπώς η απόλυση των πλεοναζόντων λεκτόρων, προκειμένου ο αριθμός των μελών του προσωπικού να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες. Το Δικαστήριο εκτίμησε ότι το μέτρο αυτό θα περιόριζε την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων λιγότερο από το επίδικο μέτρο.

39. Με την προπαρατεθείσα απόφαση Petrie κ.λπ., το Δικαστήριο εξέτασε τους κανόνες πρόσβασης στην Ιταλία των προσωρινών καθηγητών σε ορισμένες διδασκαλίες και σε θέσεις αναπληρωτών πανεπιστημιακών διδασκόντων. Το Δικαστήριο συνέκρινε πρώτα την κατάσταση των λεκτόρων ξένων γλωσσών με αυτή των τακτικών καθηγητών και των αναγνωρισμένων ερευνητών, οι οποίοι προσλαμβάνονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με δημόσιους διαγωνισμούς. Οι αναγνωρισμένοι ερευνητές υποβάλλονται επιπλέον σε διαδικασία αναγνωρίσεως των διδακτικών και επιστημονικών τους ικανοτήτων. Οι δύο αυτές κατηγορίες διδασκόντων μπορούν να συμπληρώσουν τις κενές θέσεις καθηγητών που αδυνατούν να διδάξουν, ενώ οι λέκτορες ξένων γλωσσών δεν μπορούν. Το Δικαστήριο έκρινε ωστόσο ότι το καθεστώς των λεκτόρων ξένων γλωσσών δεν ήταν το ίδιο με αυτό των άλλων δύο κατηγοριών και ότι οι καταστάσεις δεν ήταν συνεπώς συγκρίσιμες. Η ουσία της συλλογιστικής αυτής είναι ότι τα πανεπιστήμια μπορούν να εξαρτήσουν την πρόσβαση στις θέσεις αναπληρωτών από την προϋπόθεση συμμετοχής των υποψηφίων σε δημόσιο διαγωνισμό, ότι οι λέκτορες ξένων γλωσσών δεν συμμετείχαν σε τέτοιο διαγωνισμό και ότι δεν θα ήταν τέχνασμα να υποβληθούν σε διαγωνισμό αργότερα, όταν πρόκειται να καλυφθεί θέση αναπληρωτή καθηγητή («τέτοιοι διαγωνισμοί, οι οποίοι αποτελούν επομένως επανάληψη των διαγωνισμών που προκηρύσσονται για την κατάληψη θέσεων καθηγητών και ερευνητών, αντίκεινται προς τις αρχές της χρηστής διοικήσεως των πανεπιστημίων»). Το Δικαστήριο πρόσθεσε επίσης ότι η επίδικη εθνική ρύθμιση θα συνιστούσε διακριτική μεταχείριση, αν οι θέσεις αναπληρωτών καθηγητών καλύπτονταν από άλλες επαγγελματικές κατηγορίες, οι οποίες δεν είχαν μετάσχει σε δημόσιο διαγωνισμό, όπως οι λέκτορες ξένων γλωσσών.

Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων

40. Προτού διεξέλθω τις νομικές πτυχές της υποθέσεως, θα ήθελα να εξετάσω σύντομα άλλες αποφάσεις του Δικαστηρίου, σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων. Θα ήθελα ιδίως να αναφερθώ, όσον αφορά τις συγκεκαλυμμένες μορφές διακρίσεως, στην ερμηνεία του άρθρου 48, παράγραφος 2, της Συνθήκης, το οποίο προβλέπει ότι «[η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων] συνεπάγεται την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας».

41. Το Δικαστήριο ερμήνευσε επανειλημμένα την έννοια της δυσμενούς διακρίσεως του άρθρου 48 της Συνθήκης. Συγκεκριμένα, έχει κρίνει ότι το άρθρο 6 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 12 ΕΚ) και η γενική απαγόρευση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας που περιέχει έχουν διευκρινιστεί στους διαφόρους ειδικούς τομείς που διέπει η Συνθήκη. Η απαγόρευση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως. Κατά πάγια

νομολογία, το άρθρο 48 απαγορεύει όχι μόνον τις εμφανείς διακρίσεις λόγω ιθαγενείας, αλλά και κάθε μορφή συγκεκαλυμμένης διακρίσεως, η οποία, κατ' εφαρμογήν άλλων κριτηρίων διακρίσεως, καταλήγει στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα.

42. Με την απόφαση O'Flynn [10], το Δικαστήριο προέβη σε περίληψη της νομολογίας, όσον αφορά την συγκεκαλυμμένη ή έμμεση διάκριση εργαζομένων λόγω ιθαγενείας. Το αποτέλεσμα της συνθέσεως αυτής είναι το ακόλουθο:

«17 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία προβλέπεται τόσο στο άρθρο 48 της Συνθήκης όσο και στο άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68, απαγορεύει όχι μόνον τις εμφανείς διακρίσεις λόγω ιθαγενείας, αλλά και κάθε μορφή συγκεκαλυμμένης διακρίσεως, η οποία, κατ' εφαρμογήν άλλων κριτηρίων διακρίσεως, καταλήγει στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα [...].

18 Έτσι, πρέπει να θεωρείται ότι συνεπάγονται εμμέσως δυσμενείς διακρίσεις οι προϋποθέσεις του εθνικού δικαίου οι οποίες, μολονότι εφαρμόζονται χωρίς διάκριση λόγω ιθαγενείας, θίγουν, κυρίως [...] ή στη μεγάλη πλειονότητά τους, τους διακινούμενους εργαζομένους [...], καθώς και οι αδιακρίτως εφαρμοζόμενες προϋποθέσεις των οποίων η πλήρωση είναι ευκολότερη για τους ημεδαπούς εργαζομένους απ' ό,τι για τους διακινούμενους εργαζομένους [...], ή οι οποίες ενέχουν τον κίνδυνο να λειτουργήσουν σε βάρος ειδικά των διακινουμένων εργαζομένων [...].

19 Η κατάσταση διαφέρει μόνον αν οι διατάξεις δικαιολογούνται από αντικειμενικούς λόγους, ανεξαρτήτους από την ιθαγένεια των ενδιαφερομένων εργαζομένων, και είναι ανάλογες προς τον σκοπό που θεμιτώς επιδιώκεται από το εθνικό δίκαιο [...].

20 Από το σύνολο της νομολογίας αυτής προκύπτει ότι μια διάταξη του εθνικού δικαίου, η οποία δεν είναι αντικειμενικά δικαιολογημένη και ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, πρέπει να θεωρηθεί ότι συνεπάγεται εμμέσως δυσμενείς διακρίσεις, εφόσον μπορεί, από τη φύση της, να θίξει περισσότερο τους διακινούμενους εργαζομένους απ' ό,τι τους ημεδαπούς εργαζομένους και ενέχει, συνεπώς, τον κίνδυνο να θέσει σε δυσμενέστερη μοίρα ειδικά τους διακινούμενους εργαζομένους.

21 Παρέλκει συναφώς η εξέταση του ζητήματος αν η επίμαχη διάταξη θίγει στην πράξη ένα πολύ σημαντικότερο ποσοστό διακινουμένων εργαζομένων. Αρκεί η διαπίστωση ότι η διάταξη αυτή είναι

10 — Απόφαση της 23ης Μαΐου 1996, C-237/94 (Συλλογή 1996, σ. I-2617).

ικανή να παραγάγει ένα τέτοιο αποτέλεσμα. Πρέπει ακόμη να παρατηρηθεί ότι οι λόγοι για τους οποίους ο διακινούμενος εργαζόμενος επιλέγει να κάνει χρήση της ελευθερίας του να κυκλοφορεί στο εσωτερικό της Κοινότητας δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη προκειμένου να κριθεί αν μια εθνική διάταξη συνεπάγεται δυσμενείς διακρίσεις. Πράγματι, η δυνατότητα ασκήσεως μιας ελευθερίας τόσο θεμελιώδους όσο η ελευθερία κυκλοφορίας των προσώπων δεν μπορεί να περιοριστεί από τέτοιες θεωρήσεις, καθαρά υποκειμενικής φύσεως» [11].

Εκτίμηση της διαφοράς

Κυρίως

43. Η πρόσφατη απόφαση Österreichischer Gewerkschaftsbund [12] αφορούσε, όπως και η παρούσα υπόθεση, τη μη αναγώριση προϋπηρεσίας κατά τον καθορισμό αμοιβής διδασκόντων που είχαν προσληφθεί με σύμβασης εργασίας. Η αυστριακή νομοθεσία εξαρτούσε την αναγνώριση της προϋπηρεσίας που είχε αποκτηθεί σε άλλα κράτη μέλη από προϋποθέσεις αυστηρότερες από τις ισχύουσες για την αναγνώριση προϋπηρεσίας αποκτηθείσας στην Αυστρία. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η εθνική αυτή ρύθμιση αντέκειτο στο άρθρο 48 της Συνθήκης. Η υπόθεση αυτή αποτελεί συνέχεια παλαιότερων αποφάσεων, με τις οποίες το Δικαστήριο έκρινε ότι η μη αναγνώριση προϋπηρεσίας αποκτηθείσας σε άλλα κράτη μέλη αποτελεί έμμεση διάκριση [13]. Υπενθυμίζω ότι με την απόφαση αυτή το Δικαστήριο επιβεβαίωσε για μία ακόμη φορά ότι η εξαίρεση του άρθρου 48, παράγραφος 4, της Συνθήκης, περί απασχολήσεως στη δημόσια διοίκηση δεν αφορά τους εκπαιδευτικούς.

44. Πιστεύω ότι το θεμελιώδες ζήτημα στο οποίο πρέπει να δοθεί απάντηση είναι αν η Ιταλική Δημοκρατία συμμορφώθηκε με τις αποφάσεις Allué I και Allué II, με τις οποίες το Δικαστήριο έκρινε ότι ο τρόπος προσλήψεως των λεκτόρων ξένων γλωσσών συνιστούσε συγκεκαλυμμένη διάκριση λόγω ιθαγένειας, αντικείμενη στο άρθρο 48 της Συνθήκης. Το Δικαστήριο κατέληξε σ' αυτό το συμπέρασμα, διότι αυτός ο τρόπος προσλήψεως έθετε σε μειονεκτική θέση κυρίως τους εργαζομένους υπηκόους άλλων κρατών μελών, εκτός της Ιταλίας.

45. Κατ' εφαρμογή των αποφάσεων αυτών, εκδόθηκε ο νόμος 236/95, ο οποίος θεωρώ ότι συνάδει προς το κοινοτικό δίκαιο. Εξάλλου, ζήτημα αμφισβητήσεώς του στην παρούσα υπόθεση δεν τίθεται. Το ζήτημα που τίθεται είναι η εκτίμηση του τρόπου εφαρμογής του

11 — Με την απόφαση το Δικαστήριο παραπέμπει σε σειρά προγενεστέρων αποφάσεων που χρησίμευσαν ως βάση της περιλήψεώς του.

12 — Απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2000, C-195/98 (Συλλογή 2000, σ. I-10497).

13 — Αποφάσεις της 23ης Φεβρουαρίου 1994, C-419/92, Scholz (Συλλογή 1994, σ. I-505), της 15ης Ιανουαρίου 1998, C-15/96, Schöning-Kougebetopoύλου (Συλλογή 1998, σ. I-47), και της 12ης Μαρτίου 1998, C-187/96, Επιτροπή κατά Ελλάδος (Συλλογή 1998, σ. I-1095).

και η απάντηση στο ερώτημα αν η διοικητική πρακτική της Ιταλίας ανταποκρίνεται στο πνεύμα και στο γράμμα του νόμου. Ουδεμία αμφιβολία υπάρχει ότι η διοικητική πρακτική, τόσο από νομικής πλευράς όσο και από πλευράς πραγματικών περιστατικών, καθίσταται πολύπλοκη λόγω της αυτονομίας που απολαύουν τα πανεπιστήμια κατά την πρόσληψη των γλωσσικών συνεργατών. Υπενθυμίζω ότι το νομικό καθεστώς τους διέπεται όχι μόνον από τον νόμο 236/95, αλλά και από διάφορα συμβατικής φύσεως νομοθετήματα (βλ. το σημείο 5 ανωτέρω).

46. Δεν αποδίδω ιδιαίτερη σημασία στις δυσκολίες που συνεπάγεται μια πολύπλοκη και αποκεντρωμένη εφαρμογή του νόμου. Εναπόκειται στο Δικαστήριο να ελέγξει αν έπαυσε, όπως ισχυρίζεται η Ιταλική Κυβέρνηση, η παραβίαση του κοινοτικού δικαίου που αφορούσε τη διακριτική μεταχείριση των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών, παραβίαση που το Δικαστήριο διαπίστωσε για πρώτη φορά στις 30 Μαΐου 1989 με την απόφαση Allué I. Πιστεύω ότι, λόγω των ετών που παρήλθαν από την έκδοση της αποφάσεως αυτής, μπορούμε να απαιτήσουμε από την Ιταλική Κυβέρνηση να αποδείξει ότι έθεσε στο μεταξύ τέρμα στην τότε διαπιστωθείσα δυσμενή διάκριση τότε. Δεν μπορεί απλώς να ισχυριστεί ότι σημείωσε προόδους και ότι βρίσκεται στο σωστό δρόμο. Με άλλα λόγια, το ζήτημα είναι το επιτευχθέν αποτέλεσμα και όχι οι καταβληθείσες προσπάθειες.

47. Είναι πρόδηλον ότι η ίση μεταχείριση των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών δεν συνεπάγεται μόνον την πρόσληψή τους με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου — πρόβλημα που ήταν αντικείμενο των υποθέσεων Allué I και Allué II —, αλλά και ότι η σχέση εργασίας τους συνάδει προς τις αρχές του ιταλικού εργατικού δικαίου. Όπως προκύπτει, μεταξύ άλλων, από τον νόμο 230/62 και το άρθρο 4, τρίτο εδάφιο, του νόμου 236/95, η αναγνώριση της προϋπηρεσίας είναι μία από τις αρχές αυτές. Η Επιτροπή φρονεί επίσης ότι το καθεστώς προσλήψεως των γλωσσικών συνεργατών, για να συνάδει προς το κοινοτικό δίκαιο, πρέπει να συνεπάγεται την αναγνώριση της ειδικής ατομικής πείρας. Η Ιταλική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί την αρχή αυτή. Επιπλέον, στις έννομες τάξεις των λοιπών κρατών μελών η αναγνώριση της προϋπηρεσίας αποτελεί αρχή του εργατικού δικαίου. Το Δικαστήριο εκδίκασε πολλές φορές, πρόσφατα δε με την προπαρατεθείσα απόφαση Österreichischer Gewerkschaftsbund, υποθέσεις που αφορούσαν ακριβώς την αναγνώριση της προϋπηρεσίας.

48. Οι λεπτομέρειες εφαρμογής της αναγνωρίσεως αυτής δεν μου φαίνονται ότι στερούνται σημασίας. Πρέπει όμως να υπάρχει σχέση μεταξύ της αμοιβής και των ετών προϋπηρεσίας. Θα ήταν προδήλως ανεπίπτρεπτο να αμείβεται με τον ίδιο τρόπο ένας συνεργάτης με ένα έτος προϋπηρεσίας και ένας με είκοσι έτη προϋπηρεσίας. Η παρούσα υπόθεση, αντικείμενο της οποίας είναι η παράβαση του άρθρου 48 της Συνθήκης, αφορά το ζήτημα αν μια σημαντική αρχή του εργατικού δικαίου που έχει εφαρμογή στους Ιταλούς εργαζομένους εφαρμόζεται και

στους πρώην λέκτορες. Δεδομένου ότι η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως αποτελεί θεμελιώδη αρχή του εργατικού δικαίου, δεν νομίζω ότι είναι σπουδαίο το αν πρέπει να ληφθεί ως σημείο αναφοράς ο νόμος 230/62 ή ο νόμος 236/95.

49. Το Δικαστήριο θα πρέπει να αποφανθεί αν τα εν λόγω πανεπιστήμια αναγνωρίζουν (επαρκώς) την προϋπηρεσία των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών. Τα στοιχεία που προσκόμισε η Επιτροπή φαίνεται να δεικνύουν ότι τούτο δεν συντρέχει πάντοτε. Ορισμένα από τα εν λόγω πανεπιστήμια χορηγούν την ίδια αμοιβή στους πρώην λέκτορες και στους νεοπροσλαμβανομένους γλωσσικούς συνεργάτες και κανένα από αυτά δεν αναγνωρίζει την ατομική προϋπηρεσία που συμπληρώθηκε πριν από την πρόσληψη.

50. Η κατάσταση αυτή συνιστά προδήλως παραβίαση της Συνθήκης, εκτός αν η Ιταλική Κυβέρνηση αποδείξει ότι, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, η ατομική προϋπηρεσία πράγματι αναγνωρίζεται.

Η εφαρμογή

51. Τα ιταλικά πανεπιστήμια διαθέτουν κατά την πρόσληψη των γλωσσικών συνεργατών μεγάλη αυτονομία, η οποία ποικίλλει από πανεπιστήμιο σε πανεπιστήμιο. Κάθενα καθορίζει μόνο του αν και με ποιο τρόπο θα αναγνωρίσει την προϋπηρεσία των γλωσσικών συνεργατών. Η αυτονομία αυτή ενισχύει την υποψία ότι το απαιτούμενο από το κοινοτικό δίκαιο αποτέλεσμα δεν επιτυγχάνεται σε όλες τις περιπτώσεις, ότι δηλαδή δεν αναγνωρίζεται πάντα η προϋπηρεσία του καθενός.

52. Τα διάδικα μέρη, όπως για μία ακόμη φορά φάνηκε κατά την προφορική διαδικασία, δεν συμφωνούν σ' αυτό το σημείο. Η Ιταλική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί την αρχή αναγνωρίσεως της προϋπηρεσίας, αλλά αμφισβητεί τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι η πρακτική των εν λόγω έξι πανεπιστημίων συνιστά παράβαση. Φρονεί επίσης ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να λάβει ως σημείο αναφοράς τον νόμο 230/62.

53. Μπορούμε να φανταστούμε διαφόρους τρόπους αναγνωρίσεως της επαγγελματικής προϋπηρεσίας του κάθε γλωσσικού συνεργάτη και η Επιτροπή αναφέρει μερικά παραδείγματα στην προσφυγή της (παραθέτει, μεταξύ άλλων, τα πανεπιστήμια της Aquila, της Βενετίας και της Γένοβας). Κατά τη γνώμη μου, δεν είναι αναγκαία, στο πλαίσιο της παρούσας προσφυγής, η ανάλυση κάθε παραδείγματος. Το σημαντικότερο είναι η επίτευξη του αποτελέσματος, η αναγνώριση δηλαδή της προϋπηρεσίας που είχαν οι πρώην λεκτόρες ξένων γλωσσών με τις συμβάσεις εργασίας τους. Βάσει των προσκομισθέντων από τα διάδικα μέρη

στοιχείων, κρίνω ότι η κατάσταση στα εν λόγω έξι πανεπιστήμια έχει ως εξής:

— Στα πανεπιστήμια της Basilicata, της Πίζας και της Ρώμης ουδόλως αναγνωρίζεται η προϋπηρεσία των πρώην λεκτόρων. Αυτοί λαμβάνουν την ίδια αμοιβή με τους νεοπροσλαμβανόμενους γλωσσικούς συνεργάτες. Η Ιταλική Κυβέρνηση δεν το αμφισβητεί. Το γεγονός ότι οι πρώην λέκτορες (και συνεπώς οι νεοπροσλαμβανόμενοι γλωσσικοί συνεργάτες) λαμβάνουν αμοιβή υψηλότερη από τη βασική που προβλέπει η εθνική συλλογική σύμβαση εργασίας του πανεπιστημιακού τομέα δεν έχει, κατά τη γνώμη μου, σημασία.

— Όσον αφορά τα πανεπιστήμια του Μιλάνου και του Παλέρμου, οι διάδικοι δεν συμφωνούν ως προς το αν η προϋπηρεσία αναγνωρίζεται. Πιστεύω ότι η Ιταλική Κυβέρνηση δεν απέδειξε ότι τούτο συντρέχει και ο ισχυρισμός της δεν επιβεβαιώνεται από τα προσκομισθέντα στοιχεία. Στην περίπτωση του πανεπιστημίου του Παλέρμου, η θέση του δύσκολα συμβιβάζεται εξάλλου με την απόφαση ιταλικού δικαστηρίου επιλύσεως εργατικών διαφορών, το οποίο δέχθηκε την προσφυγή τριάντα οκτώ πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών που προσέβαλαν το ύψος των αμοιβών τους. Προσθέτω επίσης ότι η κυβέρνηση δεν απέδειξε εν πάση περιπτώσει ότι η *ατομική* προϋπηρεσία των πρώην λεκτόρων αναγνωρίζεται.

— Στο Istituto Universitario Orientale της Νάπολης η κατάσταση είναι περίπλοκη και δεν φαίνεται καθαρά η εξέλιξη της αμοιβής των πρώην λεκτόρων, ιδίως σε σχέση με τον αριθμό των ωρών εργασίας. Μου φαίνεται σημαντικό, όπως έγινε φανερό και στην προφορική διαδικασία, ότι, παρότι θεσπίστηκε ρύθμιση που αναγνωρίζει την ατομική προϋπηρεσία, αυτή τέθηκε σε ισχύ με απόφαση μόλις της 14ης Ιουλίου 1999. Η ημερομηνία αυτή είναι συνεπώς μεταγενέστερη της 28ης Ιανουαρίου 1999, ημερομηνίας εκδόσεως της αιτιολογημένης γνώμης της Επιτροπής.

54. Συμπερασματικά, θεωρώ ότι η Ιταλική Κυβέρνηση δεν κατόρθωσε να αποδείξει ότι τα εν λόγω έξι πανεπιστήμια αναγνωρίζουν δεόντως την ατομική προϋπηρεσία των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η Ιταλική Κυβέρνηση δεν εγγυάται ότι έπαυσε η παραβίαση του κοινοτικού δικαίου σχετικά με τη διακριτική μεταχείριση των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών, την οποία το Δικαστήριο διαπίστωσε για πρώτη φορά στις 30 Μαΐου 1989 με την απόφαση Allué I. Δεν υπάρχει εξάλλου κανένας λόγος προς δικαιολογία.

55. Προτείνω συνεπώς στο Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι η Ιταλική Δημοκρατία, λόγω της διοικητικής και συμβατικής πρακτικής που εφαρμόζουν ορισμένα δημόσια πανεπιστήμια, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 48 της Συνθήκης.

Επικουρικώς

56. Πιστεύω ότι εξέτασα τα τρία πρώτα επιχειρήματα της Επιτροπής και, όπως θα πρέπει να γίνεται φανερό, συμφωνώ στην ουσία μαζί της. Παρέλκει η αναλυτική εξέταση των προϋποθέσεων αναγνωρίσεως της προϋπηρεσίας που αναφέρει η Επιτροπή. Επικουρικώς, στην περίπτωση που το Δικαστήριο δεν ακολουθήσει την επιχειρηματολογία μου ή την ακολουθήσει μερικώς, θα εξετάσω και τα λοιπά επιχειρήματα της Επιτροπής και, αν είναι αναγκαίο, τα αμυντικά επιχειρήματα της Ιταλικής Κυβερνήσεως.

57. Το τέταρτο επιχείρημα της Επιτροπής στηρίζεται στη σύγκριση του καθεστώτος των πρώην λεκτόρων με αυτό των εργαζομένων, η σχέση εργασίας των οποίων είναι ιδιωτικού δικαίου, και ιδίως με τα δικαιώματα που αντλούν οι εργαζόμενοι αυτοί από τον νόμο 230/62. Το ζήτημα που τίθεται είναι αν η Επιτροπή προέβη στη σωστή σύγκριση. Το ερώτημα αυτό διαιρείται σε διάφορα υποερωτήματα:

α) Είναι ορθό να συγκρίνουμε τους πρώην λέκτορες με τους Ιταλούς εργαζομένους γενικώς ή θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε μια ειδικότερη ομάδα αναφοράς; Υπενθυμίζω ότι, στις τρεις προηγούμενες αποφάσεις του Δικαστηρίου που αφορούσαν πρώην λέκτορες, η σύγκριση γινόταν πάντα με ειδικές κατηγορίες του διδακτικού προσωπικού.

β) Μπορούν τα δικαιώματα που απορρέουν από τον νόμο 230/62 να συγκριθούν με αυτά που απορρέουν από τον νόμο 236/95, δεδομένου ότι οι πρώην λέκτορες μπορούν να αναλάβουν καθήκοντα γλωσσικών συνεργατών μόνον εφόσον πετύχουν σε δοκιμασία επιλογής και δεν πρόκειται συνεπώς για αυτόματη μετατροπή μιας συμβάσεως εργασίας;

γ) Επιβάλλει ο νόμος 230/62 την αναγνώριση της ατομικής προϋπηρεσίας των Ιταλών εργαζομένων ή αρκεί η γενικότερη αναγνώριση της προϋπηρεσίας;

δ) Μπορούν οι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών να επικαλεστούν τον νόμο 230/62, όταν η προϋπηρεσία τους δεν αναγνωρίζεται;

ε) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα δ', είναι αποδεκτό το γεγονός ότι οι πρώην λέκτορες υποχρεούνται να προσφεύγουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, καθότι αυτά απορρέουν (και) από το κοινοτικό δίκαιο;

58. Επί του ερωτήματος α': η Επιτροπή λαμβάνει ως ομάδα αναφοράς τους Ιταλούς εργαζομένους των οποίων η σχέση εργασίας είναι ιδιωτικού δικαίου. Οι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών πρέπει να αντιμετωπίζονται κατά τον ίδιο τρόπο μ' αυτούς. Η Επιτροπή προβαίνει στη συνέχεια σε μια δεύτερη σύγκριση, εκείνη των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών με τους νεοπροσλαμβανόμενους γλωσσικούς συνεργάτες: δεδομένου ότι οι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών δεν έχουν την ίδια επαγγελματική πείρα με τους νεοπροσλαμβανόμενους γλωσσικούς συνεργάτες, δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο. Μου φαίνεται περίεργο το ότι η Επιτροπή δεν συγκρίνει τους πρώην λέκτορες με άλλες κατηγορίες του πανεπιστημιακού προσωπικού που είχαν επαγγελματική εμπειρία ανάλογη με αυτούς. Αν η Επιτροπή είχε αποδείξει ότι η ατομική προϋπηρεσία είχε αναγνωριστεί σε παρόμοιες κατηγορίες του πανεπιστημιακού προσωπικού, κατηγορίες που αποτελούνται κυρίως από Ιταλούς υπήκοους, η διαπίστωση της παραβάσεως του άρθρου 48 της Συνθήκης θα ήταν εύκολη, διότι οι τρεις προηγούμενες αποφάσεις του Δικαστηρίου που αφορούσαν λέκτορες ξένων γλωσσών στην Ιταλία προσφέρουν αρκετά προς τούτο συνδετικά στοιχεία.

59. Φρονώ ότι η σύγκριση των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών με τους Ιταλούς εργαζομένους γενικά είναι αρκετά συγκεκριμένη στην παρούσα υπόθεση, προκειμένου να διαπιστωθεί η συγκεκαλυμμένη διάκριση κατά την έννοια του άρθρου 48 της Συνθήκης. Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου [14], μπορεί να υπάρχει δυσμενής διάκριση όταν προκύπτει ότι τα δικαιώματα που απορρέουν από ένα γενικό νόμο δεν ισχύουν για μια συγκεκριμένη ομάδα εργαζομένων, που αποτελείται κυρίως από υπηκόους άλλου κράτους μέλους.

60. Επί του ερωτήματος β': η Επιτροπή στηρίζει την προσφυγή της στις διατάξεις του νόμου 230/62, οι οποίες προβλέπουν ότι οι συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου των Ιταλών εργαζομένων μετατρέπονται αυτομάτως σε συμβάσεις αορίστου χρόνου *αναδρομικώς από την ημερομηνία αναλήψεως καθηκόντων* και οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με την εφαρμογή του νόμου 236/95 από τα εν λόγω έξι πανεπιστήμια. Η Ιταλική Κυβέρνηση θεωρεί αλυσιτελή τη σύγκριση αυτή, διότι στην περίπτωση των πρώην λεκτόρων δεν υπάρχει αυτόματη μετατροπή της συμβάσεως εργασίας. Δεν μπορώ να συμφωνήσω με τη θέση της Ιταλικής Κυβερνήσεως στο σημείο αυτό. Οι δύο αυτοί νόμοι, παρότι αφορούν διαφορετικές καταστάσεις, έχουν παρόμοιο στόχο, την αναγνώριση της επαγγελματικής προϋπηρεσίας του εργαζομένου με τη σύμβαση εργασίας. Έχουν όχι μόνον τον ίδιο σκοπό αλλά και το ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή την πραγματική αναγνώριση της επαγγελματικής πείρας. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον αν τα πανεπιστήμια εφαρμόζουν ορθά το άρθρο 4, τρίτο εδάφιο, του νόμου 236/95.

61. Επί του ερωτήματος γ': το ερώτημα αυτό αφορά το περιεχόμενο του νόμου 230/62. Το ζήτημα που τίθεται είναι αν το γράμμα του νόμου αυτού επιβεβαιώνει την ερμηνεία που δίνει η Επιτροπή στο περιεχόμενό του, ότι

14 — Μεταξύ άλλων, απόφαση O'Flynn (ήδη προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 10).

δηλαδή πρέπει να αναγνωρίζεται η *ατομική* προϋπηρεσία του εργαζομένου. Το ερώτημα αφορά ωστόσο την ερμηνεία ενός εθνικού νόμου, επί της οποίας το Δικαστήριο δεν υποχρεούται να αποφανθεί. Για τη διαπίστωση της υπάρξεως δυσμενούς διακρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 48 της Επιτροπής, αρκεί, κατά τη γνώμη μου, ότι ο νόμος 230/62 περιέχει μια αρχή του εργατικού δικαίου που δεν ισχύει για τους πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών.

62. Επί των ερωτημάτων δ' και ε': όπως προκύπτει από τη δικογραφία, όσον αφορά το πανεπιστήμιο του Παλέρμου τουλάχιστον, ορισμένος αριθμός πρώην λεκτόρων προσέφυγε με επιτυχία ενώπιον του εθνικών δικαστηρίων. Η Επιτροπή φρονεί ότι η αναγκαιότητα προσφυγής ενώπιον εθνικών δικαστηρίων, για την εξασφάλιση ίσης αντιμετώπισης με τους Ιταλούς εργαζομένους, αντίκειται ήδη προς το κοινοτικό δίκαιο. Ανεξαρτήτως της απαντήσεως που μπορεί να δοθεί γενικώς στο επιχείρημα αυτό, η παρούσα υπόθεση αφορά την εκτέλεση αποφάσεως του Δικαστηρίου, η οποία επέβαλε στην Ιταλική Δημοκρατία την υποχρέωση να θέσει τέλος στην παραβίαση του κοινοτικού δικαίου, που συνίσταται στο να αντιμετωπίζονται οι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών κατά τρόπο που ενέχει δυσμενή διάκριση. Πιστεύω ότι αυτό το κράτος μέλος δεν εκπλήρωσε την υποχρέωσή του, εφόσον κάθε λέκτορας πρέπει ατομικά να προσφεύγει ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων για την εξάλειψη μιας δυσμενούς διακρίσεως που εξακολουθεί να υφίσταται.

63. Φθάνω στο πέμπτο επιχείρημα της Επιτροπής. Αυτή επικαλείται πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οποία η παραβίαση του κοινοτικού δικαίου πρέπει, σε διαδικασία όπως η παρούσα, να εκτιμάται σε σχέση με την κατάσταση υφιστάμενη κατά τη λήξη της προθεσμίας που έταξε η αιτιολογημένη γνώμη. Θεωρώ ότι η Επιτροπή απέδειξε έτσι επαρκώς γιατί δεν υποχρεούται να λάβει υπόψη τις πλέον πρόσφατες τροποποιήσεις στην ιταλική διοικητική πρακτική. Είναι βέβαιο ότι οι πρώην λέκτορες έχουν έννομο συμφέρον για την έκδοση αποφάσεως του Δικαστηρίου, προκειμένου να προσφύγουν κατά της Ιταλικής Κυβερνήσεως ή των εν λόγω πανεπιστημίων ενώπιον των δικαστηρίων. Υπενθυμίζω εξάλλου ότι κατά την εκτίμηση παραβιάσεως του κοινοτικού δικαίου λαμβάνεται υπόψη το αποτέλεσμα και όχι οι προσπάθειες που κατέβαλε η Ιταλική Δημοκρατία.

64. Το έκτο επιχείρημα της Επιτροπής συνάγεται από την προσαπτόμενη στην Ιταλική Κυβέρνηση αιτίαση ότι δεν εξέδωσε προς τα πανεπιστήμια εγκύκλιο σχετική με την ερμηνεία του άρθρου 4, τρίτο εδάφιο, του νόμου 236/95. Θα ήθελα να παρατηρήσω ότι, εφόσον αυτό που μετράει είναι το αποτέλεσμα επί της παρούσας υποθέσεως, παρέλκει το ζήτημα αν η Ιταλική Κυβέρνηση ευθύνεται με τη συμπεριφορά της στην παρούσα υπόθεση. Προσθέτω επικουρικώς ότι θα ήταν λογικό, κατά τη γνώμη μου, η Ιταλική Κυβέρνηση να είχε λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα, δεδομένων των αποφάσεων Allué I και Allué II, για την εξάλειψη της δυσμενούς διάκρισης που έχουν υποστεί οι πρώην λέκτορες ξένων γλωσσών. Η έκδοση ερμηνευτικής της νέας νομοθεσίας εγκυκλίου δεν θα ήταν περιττή.

Πρόταση

Ενόψει των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο:

1) να αναγνωρίσει ότι η Ιταλική Κυβέρνηση, όσον αφορά τη διοικητική και συμβατική πρακτική που ακολουθούν ορισμένα δημόσια πανεπιστήμια που δεν αναγνωρίζουν ή αναγνωρίζουν ανεπαρκώς τα ατομικώς κεκτημένα δικαιώματα των πρώην λεκτόρων ξένων γλωσσών κατά την αναπρόσληψή τους ως γλωσσικών συνεργατών, ενώ η αναγνώριση αυτή εξασφαλίζεται στο σύνολο των λοιπών ημεδαπών εργαζομένων, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 48 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 39 ΕΚ) και

2) να καταδικάσει την Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας.